

ODOLNOST A AKTIVNOST OBRANY

Bojový řád pozemního vojska ČSLA uvádí, že obrana musí být **odolná a aktivní**, schopná odrazit nepřátelské úderý za použití všech druhů zbraní (Všeob-R-1, čl. 339). Dosažení těchto základních požadavků na obranu vytváří předpoklady ke splnění cílů obrany, tj. jak k odrazení (zmaření) útoku nepřítele a k udržení důležitých čar a prostorů, tak i k vytvoření příznivých podmínek pro přechod k rozhodnému útoku.

Odolnost a aktivnost obrany **se navzájem prolínají, souvisejí spolu** a nelze je v praxi v žádném případě od sebe oddělit. Vysoké aktivnosti nemůže být dosaženo bez její odolnosti a naopak, odolnost obrany bude tím vyšší, čím aktivnější bude obranná činnost.

Pod pojmem **odolnost** obrany chápeme souhrn takových vlastností, které zabezpečí:

- rezistenci proti nepřátelským úderům vedeným jakýmkoli prostředky ničení,
- odrazení útoku sil a prostředků nepřítele, které jsou vůči obránci ve výrazné převaze,
- udržení důležitých prostorů a čar,
- zničení uskupení nepřítele, které se vklíní do naší obrany,
- zmaření vysazení a činnosti vzdušných výsadků.

Nezbytnou podmínkou odolnosti obrany je i schopnost maximálně zabezpečit vlastní vojska proti ničivým účinkům prostředků jaderného a chemického napadení, pevně a dovedně velet, včas organizovat a udržovat součinnost, rychle obnovovat narušený obranný systém, všestranně zabezpečovat obranný boj, bránit se vytrvale, pevně a úporně.

Aktivnost obrany je především způsobílost obránce:

- nepřetržitě ničit útočícího nepřítele všemi prostředky,
- vnutit mu svou vůli a tím převzít iniciativu,
- vytvořit pro něho nepříznivé podmínky k vedení útočného boje,
- uskutečňovat široký manévr a protizteče ve vysokém tempu.

Bojový řád pozemního vojska ČSLA, část 1. v článku 339 velmi podrobně vyjmenovává opatření, kterými lze dosáhnout požadovaného stupně odolnosti a aktivnosti obrany. Po jejich splnění lze hodnotit, že obrana se tak stane **protijadernou, protitankovou, protivzdušnou a protivýsadkovou**. Přitom každá tato varianta charakteru obrany musí obsahovat vlastnosti, které přispívají k naplnění požadavků aktivnosti a odolnosti.

Proto např. protijadernou obranu bude charakterizovat především její schopnost **aktivně zjišťovat a ničit** prostředky jaderného napadení útočícího nepřítele ještě do doby jejich použití, stejně jako schopnost **chránit** maximální množství sil a prostředků před zničením nepřátelskými jadernými úderými. Tím si vytvořit předpoklady odolnosti proti úderům vojsk nepřítele, která budou útočit po těchto úderech.

Kvalitativní úroveň obou požadavků na obranu však bude zásadně ovlivněna především způsobem vedení války a podmínkami přechodu do obrany.

Způsob vedení války je zřejmý z úvodního článku Bojového řádu pozemního vojska ČSLA, ve kterém se uvádí, že válka může být především **zahájena** za použití pouze konvenčních zbraní a **probíhat**

i za použití jaderných zbraní. Základ obrany je však v obou případech kvalitativně odlišný.

V obraně, která je organizována a vedena za použití **pouze konvenčních zbraní**, tvoří její základ:

- ničení nepřítelů palbou všech druhů zbraní a údery letectva ve spojení se zátarasí,

- úporné držení důležitých obranných úseků, rájů a opěrných bodů,

- rozdrčení nepřítelů, který se vklíní do obrany, protiztečemi motostřeleckých a tankových pluků a jednotek.

Za použití **jaderných zbraní** tvoří základ obrany:

- ničení nepřítelů jadernými zbraněmi spolu se všemi druhy palby a používáním zátarasů,

- úporné držení důležitých prostorů, které přehrazují pravděpodobné směry útoku nepřítelů,

- široký manévry silami a prostředky.

Kvalitativní rozdíl v podstatě obrany v různých obdobích války vychází tedy nejen z oboustranně používaných prostředků ničení (konvenční, jaderné zbraně), i když jsou samozřejmě rozhodující, ale i ze způsobů obrany (úporné držení obranných úseků a rájů — úporné držení jen důležitých prostorů), jakož i **četnosti a rozsahu manévru** (při používání jaderných zbraní podstatně širší), který vojska budou realizovat v průběhu vedení obrany.

Jsou-li odlišnosti v samotném základu obrany, pak objektivně jsou i rozdíly v pořadí důležitosti a tím tedy i v rozsahu jednotlivých opatření, jež přispívají k dosažení potřebné odolnosti a aktivnosti. Zvlášť se tento rozdíl (v závislosti na konkrétní situaci) projevuje ve výběru cílů, které budou ničeny v prvním pořadí, uspořádání bojových sestav vojsk, stupni ženijního budování, připravenosti a vybavení oddílů pro odstranění následků apod.

Proto musí být velitelé všech stupňů i v obraně vedené za použití pouze konvenčních zbraní **trvale připraveni** zabezpečit při bezprostředním zjištění příprav nepřítelů k použití jaderných zbraní uskutečnění takových opatření, která zajistí dosažení cílů obrany i za této změněné situace. Prakticky musí dojít ke změnám v samotném pojetí a základu obrany, a tím i k posílení odolnosti a zvýšení aktivnosti ve změnách podmínek bojové činnosti vojsk.

Mnohá opatření lze přijmout a hlavně vykonat ještě v průběhu boje za použití

pouze konvenčních zbraní. Např. ženijní budování obranných postavení by měli velitelé již při přechodu do obrany řešit tak, aby zabezpečovalo ochranu maximálního počtu sil a prostředků i v podmínkách používání jaderných zbraní nepřítelům, vytvářelo možnosti k rychlé obnově obrany po jaderných úderech, k odrazení útoku nepřítelů a uskutečnění nutného manévru silami a prostředky podél fronty i do hloubky v krátkých lhůtách.

Za rozhodující opatření **k zabezpečení přechodu** do období války s omezeným (neomezeným) použitím jaderných zbraní lze považovat:

- okamžitou informaci vojsk (organických i přidělených prostředků) o bezprostředních přípravách nepřítelů k použití zbraní hromadného ničení,

- organizaci doplňkového průzkumu, a to nejen k zjištění přísunu jaderné munice k prostředkům jaderného napadení, jejich souřadnic, dosaženého stupně pohotovosti k použití jaderné munice, předáváním signálů, ale i ke sledování činnosti a přijímaných bezpečnostních opatření jednotek v dotyku,

- uvedení do nejvyšší pohotovosti všech útvarů a jednotek, které používají jadernou municí a prostředky protivzdušné obrany,

- upřesnění rozhodnutí, v němž především stanoví cíle, které budou ničeny jadernou municí, řešit rozptýlení bojových sestav, rozšířit manévry jednotlivými prvky, stanovit doplňující opatření k všestrannému zabezpečení, řešit otázky součinnosti, jež navazují na změnu zámyslu boje a přijmout opatření k zabezpečení trvalého velení,

- vydání doplňujících úkolů podřízeným a doplňkových nařízení k všestrannému zabezpečení obrany za použití jaderných zbraní, především pro OPZHN, ženijní a chemické zabezpečení, jakož i pro zvýšení pohotovosti vojsk k vedení boje s použitím ZHN a k odstranění následků jaderného napadení.

V podmínkách vedení bojové činnosti za použití jaderných zbraní je nutné si uvědomit, že i otázka **iniciativy v obraně** nabývá jiné kvalitativní polohy. Jestliže ve válce vedené pouze konvenčními zbraněmi počítáme, že iniciativa v obraně náleží vždy jen straně v útoku, pak po přechodu na použití jaderných zbraní má i obránce možnost získat a vnutit svou vůli útočníkovi. Záleží jen na veliteli bránců se strany, jak dovedně a včas využijí této možnosti.

Přechod na použití jaderných zbraní znamená jen adekvátně upravit četnost manévru, ale také věnovat zvláštní pozornost (vzhledem k síle možného úderu útočícího nepřítele a jeho postupu) **zvýšení jeho tempa** silami a prostředky bránících se vojsk. Je nutné, aby tempo manévru zabezpečilo předejít nepřítele v dosažení určených postavení, čar a rajónů, jakož i vytvoření časových podmínek pro základní topografickou a taktickou orientaci, přípravu k boji apod.

V důsledku oboustranného vedení jaderných úderů bude pro obranu charakteristický vznik závalů, rozrušených prostorů, prostorů požárů a zátop spolu s pásmy radioaktivního zamoření, ve kterých bude ztíženo, ne-li zcela znemožněno, vedení aktivní bojové činnosti. K překonání těchto prostorů a pásem je zapotřebí využít přepravy vojsk vzduchem, aby nedošlo k podstatnému snížení jak aktivnosti, tak odolnosti obrany.

Hlavním prostředkem ničení nepřítele jsou jaderné zbraně; to však neznamená, že jednotky v obraně mohou podceňovat **palbu konvenčních zbraní**. Tato palba i v období války za použití jaderných zbraní musí zabezpečovat ničení nepřítele na nejzávažších vzdálenostech a narůstat při přibližování nepřítele k předním okrajům obrany. K tomu by mělo přispět dovedné využívání výhodných podmínek terénu, průběh jednotlivých obranných postavení, rozmístění jednotek a palebných prostředků v terénu.

K úspěšnému vedení obrany a k posílení její odolnosti vždy napomáhalo umné využívání přírodních překážek a zábran, protože snižují tempo postupu nepřítele a dovolují efektivněji ho ničit palbou. Využívání tohoto faktoru za použití jaderných zbraní má bezesporu stejnou platnost, pokud ovšem jsou tyto překážky trvale pozorovány a bránící vojska je mohou postřelovat.

Zásadní vliv na kvalitu opatření, jež řeší odolnost a aktivnost obrany, mají vedle způsobu vedení války i **podmínky**, za kterých se uskutečňuje přechod do obrany.

Obrana se může připravovat **předem** nebo může být organizována **v průběhu boje**, mimo přímý dotyk s nepřítelem i v dotyku s ním (Všeob-R-1, čl. 337).

Za nejčastější způsob přechodu do obrany v soudobé válce lze považovat její **organizaci v průběhu boje (operace)**, za přímého dotyku s nepřítelem (pro větší část vojsk), pod jeho bezprostředním tlakem a úhrozą, tzn. buď již v dotyku s je-

ho hlavními silami a pod jeho údery nebo s jeho sice slabšími silami, ale takovými, které vedou velmi aktivní boj s cílem získat optimální podmínky pro zasazení hlavních sil, jež jsou soustředěny v hloubce a připraveny (připravují se) k útoku. Můžeme předpokládat, že půjde o nepřátelské uskupení, které bylo vzhledem k možným útočným záměrům optimálně doplněno, maximálně podporováno jadernými údery, údery letectva a palbou dalších prostředků nadřazeného a všestranně zabezpečeno.

A opačně, **naše vojska** budou předcházet jistými boji vyčerpána, budou mít i určité ztráty na lidech, bojové technice a materiálu (mnohdy velmi podstatné), které bude chtít nepřítele před zahájením útoku dále zvýšit. Je možné počítat, že druhé sledy a zálohy budou sice vytvořeny, ale jejich složení a síla budou podstatně slabší než při zahájení boje (operace).

Plně se projeví jeden z charakteristických rysů soudobého boje — značné členění bojových sestav v důsledku nerovnoměrného vývoje situace na frontě a z toho vyplývající i vznik četných mezer mezi jednotkami, útvary a svazky do šířky i do hloubky. Uspořádání bojových sestav bude plně podřízeno požadavkům dynamiky útoku.

Mnohdy proto nebude ani dostatek sil a prostředků k tomu, aby obrana byla člena do požadované hloubky. Stejně tak nebudou výjimkou případy, kdy z těchto důvodů zůstane šířka obranného pásma divizí či obranných úseků pluků stejná jako dosavadní útočné pásmo těchto vojsk.

Složitost při přechodu do obrany za přímého dotyku s nepřítelem vzniká i při **ženijním** budování obrany, protože nejen na předním okraji, ale často i v nejbližší hloubce není možné vždy využívat prostředky mechanizace. Proto k ukrytí vojsk palebných prostředků a bojové techniky má zvláštní význam dovedné využívání obranných a maskovacích vlastností terénu, jako jsou příkopy, jámy, rokle apod., které se často jen po nepatrné úpravě mohou změnit v zákop nebo okop a zabezpečit tak nejnepříjemnější stupeň ochrany jak proti konvenčním, tak i jaderným zbraním a radiolokačnímu, termoviznímu průzkumu a infraprůzkumu.

Za nejzávažnější skutečnost v přípravě obrany v průběhu boje (operace) považují **nedostatek času** k realizování všech potřebných opatření s takovou kvalitou, která by zabezpečila vysokou úroveň odolnosti obrany i jejího aktivního vedení. I když v hlavních rysech plánujeme pře-

chod do obrany již při organizaci útočné operace, přesto se konkrétní rozhodnutí např. k odražení možného protitúderu, zabezpečení boků úderného uskupení apod. přijímá až v průběhu operace.

Nelze jednoznačně stanovit, jak dlouhá bude doba, kterou mohou mít velitelé a vojska k dispozici pro přechod do obrany a na její přípravu. Nebude však výjimkou lhůta 5–6 hodin (zvláště při odražení silných protiztečí a protitúderu) a je možné jen těžko předpokládat, že přesáhne 24 hodin. Důležité rovněž bude, půjde-li o denní či noční dobu. Domnívám se, že nedostatek času půjde vždy na úkor deního světla, což celý problém nejen dále prohloubí, ale objektivně i podstatně ovlivní kvalitu přípravy obrany a tím i její odolnost a aktivnost.

K vytvoření optimálních časových podmínek pro podřízené proto má v činnosti velitelů a jejich štábů zvláštní úlohu především:

- rychlost výběru a určení vhodného prostoru pro obranu,
- včasnost přijetí rozhodnutí a vydání úkolů podřízeným,
- intenzivní politická práce,
- účinná osobní pomoc,
- připravenost taktických stupňů velitelů a vycvičenost vojsk řešit takovéto situace a plnit úkoly v napjatých časových lhůtách.

Volba vhodného prostoru má pro obranu velký význam. Správně zvolený prostor svými vlastnostmi usnadňuje přípravu a vedení obrany a tím také zkracuje čas, který velitelé, štáby a vojska potřebují pro zaujetí obrany. Terén, ve kterém vojska plní útočný záměr, může být však nevýhodný pro úspěšné vedení obrany, takže velitelé budou stát před problémem vybojovat výhodnější přední okraj nebo přejít v dosavadním nevýhodném prostoru do obrany či dokonce volit část nebo celé obranné pásmo (obránný úsek) v hloubce bojových sestav pro útok.

Nelze dát univerzální návod na její řešení, protože rozhodující úlohu k nalezení nejlepší odpovědi bude mít konkrétní situace. Přesto se ukazuje, že právě nejméně vhodná, tj. třetí varianta, která znamená určité dobrovolné opouštění již jednou získaného terénu, umožňuje tu nejlepší volbu prostoru pro obranu, předem zaručuje časové úspory a přináší i řadu

možností, jako je např. budování obrany pro většinu jednotek a útvarů mimo dotyk s nepřítelem, možnost vytvoření předem nastaveného postavení, jednodušší manévry k zaujetí bojové sestavy a další.

I když úloha velitelů a jejich štábů bude vždy složitá, protože zpravidla budou současně řídit bojovou činnost vojsk a v časové tísní organizovat přechod od obrany, mnohdy navíc při možném odstraňování následků použití zbraní hromadného ničení nepřítelem, je nutné, aby velitel **přijal záměr** plánovaného boje co nejdříve, ev. i za cenu ne právě optimálního řešení. Po jeho schválení okamžitě vydal bojové úkoly podřízeným v pořadí podle důležitosti a naléhavosti. Jedině tak je možné dosáhnout toho, že převažující část doby, která je vyčleněna na přípravu obrany, zůstane podřízeným stupňům velení.

Intenzivní politická práce přispěje k aktivizaci podřízených k rychlé a přesné činnosti, k iniciativnímu a samostatnému přijetí dalších potřebných opatření ke splnění zámyslu velitele i za těchto složitých podmínek.

Osobní pomoc hlavních funkcionářů, zvláště velitele, musí být zaměřena na rozhodující opatření u těch vojsk, která budou bránit nejdůležitější směr a na jejichž úspěchu především bude záviset úspěch obranného boje. Pomocí těchto funkcionářů v přípravě obrany bude na jedné straně zdůrazněna vážnost a naléhavost nového úkolu a současně zabezpečeno jednotné chápání zámyslu obrany.

Zabezpečit připravenost velitelů a štábů i vycvičenost vojsk znamená již nyní (v době míru) mít pro tento úkol varianty metodik práce velitele a štábu, vyřešené matematickoprogramové zabezpečení a zpracovanou účelovou formalizovanou dokumentaci. Kromě toho je vhodné zařazovat tyto úkoly do štábních nácviků a taktických cvičení vojsk, věnovat na všech stupních ve velitelské přípravě stejnou pozornost obraně i útoku (tak jak je uvedeno v RMNO ČSSR pro přípravu vojsk ve výcvikovém roce 1985/86) a další opatření.

Vyvážit **nedostatek času** také znamená, že zvláštní pozornost musí velitelé věnovat takovým otázkám, jako je překvapení, nešablonovitě učenění obrany a bojových sestav, klamání, maskování a další, které výrazně přispívají k posílení odolnosti a ke zvýšení aktivity jako základních požadavků obrany.